

Kedves Tanuló!

Érdeemes tudatosítanod, hogy az irodalommal való foglalkozás elsősorban különböző korok irodalmi szövegeinek megismerését, befogadását jelenti. Ennek alapja az olvasás, hiszen értelmezni, önálló véleményt alkotni, érvelni kizárólag elsődleges, önmagad által szerzett tapasztalatok birtokában tudsz.

Olvasni sokféleképpen lehet: másképp olvasol egy lírai alkotást, mint egy drámát, másképp egy kortárs szöveget, és megint másképp egy több száz évvel ezelőtt írt eposzt. E szöveggyűjtemény válogatást közöl mindhárom műnem alkotásaiból a XVII. század közepétől egészes a XIX. század második feléig tartó időszakból, a kiválasztott szemelvényeket a tárgyalt korszakból való, vagy a közelmúltban született alkotásokkal egészítve ki.

A szöveggyűjteményben szereplő szemelvényanyag bemutatása

Szövegek, amelyekhez a tankönyvben értelmezés és strukturált feladatanyag kapcsolódik

Jelölésük. A kötetben, valamint a tartalomjegyzékben címük fekete színnel jelenik meg.
Funkciójuk. A 10.-es tananyag gerincét képező, a barokk kortól a XIX. század közepéig tartó időszakból származó műveket, műrészleteket a Nemzeti alaptanterv (2012), a kerettantervi szabályozások (2012) és az érettségi vizsga kimeneti követelményei alapján választottuk ki. Az olvasmányok meghatározóan az irodalom történeti korszakait (korstílusait, stílusirányzatait) követő rendbe illeszkednek, szorosan kapcsolódnak a tankönyv témaköreire. A kiválasztott szemelvények alkalmasak a mértékadó (kanonikus) művekről való olvasói tapasztalat megszerzésére, a világ- és önértésünk kereteit képező európai és a magyar irodalmi-kulturális hagyomány megismerésére, megértésére és elsajátítására.

A művekhez tankönyvedben strukturált, a ráhangolódás – jelentésteremtés – reflektálás hármas által szervezett feladatokat találsz, valamint szerzői ismeretközlő, értelmező szövegek kapcsolódnak hozzájuk.

Kiegészítő szövegek

Jelölésük. A kötetben, valamint a tartalomjegyzékben címük szürke színnel jelenik meg.
Funkciójuk. A tárgyalt korszakból való, vagy a későbbi korokból származó, a főszövegekkel sokrétű párbeszédbe lépő szépirodalmi szövegek, amelyek választási lehetőséget kínálnak adott alkotó életművének, portréjának árnyaltabb megismeréséhez, egy-egy témában, műfajban való elmélyüléshez.

A későbbi korokból, így a XX. századból, vagy épp napjainkból származó kiegészítő szövegek oldják az időrendet, utakat nyitnak a ma irodalma, a kortárs művek felé. Általuk az idegen múlt az ismerős jelennel kapcsolódik össze, rámutatnak egy-egy műfaj, téma, motívum, élethelyzet továbbélésére.

Pázmány Péter prédikációiból – részletek

A házban levegő ég sűrűn teli sok apró porocskákkal, de ezeket különben nem látjuk, hanem a mely lyukon beszolgál a verőfény sugára. Télben a hó, mind ganéjt¹ s mind tiszta földet befed; de mihelyt a verőfény elolvastja a havat, mind rútsága s mind szépsége kitetszik annak, a mi befedetett volt: úgy az itéletkor kinyilatkoztatja Krisztus, a mit most nem látunk. Nincs oly rejtett titok, mely akkor ki ne tudódjék: mert kinek-kinek vádolója a maga saját vétke leszen (...).

Óh tűz! Oh örökké való tűz; mely rettenetes a te emlékezeted! A szent doctorok² mondják, hogy a mi tűzünk olyan a pokol tűzéhez, mint az írott tűz a valóságoshoz: mindazáltal, ha ki a mi tűzünkben esztendőt élne, vagy bár csak egy napot, mely szörnyű kín volna! Ki maradhat tehát közületek az örök égésben? Keresztyének, mikor erről a tűzről gondolkodom, nem csudálom, hogy a régi szentek barlangokban rekeszkedtek, holtok napjáig kemény penitenciát³ tartottak, vízzel, kenyérrel éltenek. Sőt azt csudálom, hogy mindnyájan ezt nem cselekedeztek: mert nincs e földön oly kín és oly gyötrelme, melyet teljes életünkben viselnünk nem kellene, az örök tűznek eltávoztatásáért⁴. Egyik újjoddal nyúlj a tűzhöz egy kevéssé, lásd mint túrheted: hát az ördög társaságában, sőt rettenetes hóhérságában, mint maradsz az örök tűzben.

(Az Utolsó itéletnek rettenetességéről)

Meghallád ember, te ki vagy, mi voltál, mi vagy, mivé lesz, megtanulád, hogy semmiből és sárból lettél; ganéj fészkekben fogantattál; sok rútságokkal és nyavalyákkal környékeztettél; sok vétkekkel mocskoltattál; végre is tested ganéj, és férgek eledele leszen, és ki tudja, talán lelked pokol tűzének üszöge leszen? Valjon ezek, felfuvalkodott kevélységre izgatnak-e? Valjon illik-e, hogy bíborba, bársonyba takartassék a ganéj? Hogy arannyal és drágakövekkel fényesíttessék a sár? Hogy válogatott étkekkel hízlaltassék a férgek eledele? Hogy tisztékben és böcsülletekben telhetetlenkedjék a bűnök gyalázatjával büzhödött genyedség? Ki ne nevesse, ha a ganéj első helyeken vetekedik? Mi közü a sárnak a cifrához? A rút féregnek a nagy böcsülthez? Ha föld vagy, láb alá való vagy: magasb helyt nem érdemlesz a földnél. Vajha igazán ismérnök magunkat! Vajha meggondolnók, mik voltunk? Mik vagyunk? Mivé leszünk? Elfelejtünk bezzeg a kevélységet, és azt kívánnók, hogy ezt a sárt megtapodják: ezt a bűnök gyalázatjával rútíttatott férget semmire böcsüljék. Mert noha külső cselekedetben kiki tartozik magát úgy viselni, mint hivatalja és méltósága kívánja: de e mellett arra köteles, hogy maga alacsonyságát ismerje; magát minden böcsülletre méltatlannak ítélje; maga erőtlenségét, maga sok vétkét szeme előtt hordozza, és mindenekben magát megalázza⁵. Szent Isten, nyisd meg lelki szemeinket, hogy ismerjük magunkat.

(Mely üdvösséges a magunkismérése)

¹ ürülék

² tudós egyházatyák

³ bűnhődés, bünbánat

⁴ a pokolra jutás elkerüléséért

⁵ alávesse

Plutarchus⁶ igen szükségesnek mondja, hogy az asszony olyan légyen, mint a tükör. Mindenben úgy alkalmaztassa magát férjéhez, hogy ha víg az ura, víg legyen; ha szomorú, ő se vigadjon. Olyan ne légyen, úgymond Plutarchus, az asszony, mint a hold, mely akkor teljes, fényes, mikor legmesszebb a naptúl; akkor setét, mikor a nap mellett vagyon. (...) Az asszonynépek közönségesen szósok⁷ és zúgolódók. Majd alig vagyon pedig, a mivel inkább idegenkedjék férjek kedve, mint a kemény szókkal, gyakor panaszokkal és pántolódásokkal⁸. Azért mondja Salamon⁹, hogy oly kedves a morgó asszonnyal lakni, mint a csepegő házban lenni; sőt jobb embernek pusztában, hogysen veszekedő asszonnyal lakni. És a mi nagyobb: kedvesb oroszánnyal és sárkánnyal lakni, hogysen morgó asszonnyal. (...)

Ha igaz, hogy apja, anyja helyében vagyon az asszonynak ura: tehát engedelmességgel tartozik férjének. Ha helyes a Sz. Pál mondása, hogy a férfi feje az asszonynak: következik, hogy a mely asszony azt akarja, hogy ő fenn járjon és az ura engedjen, oly bolondul cselekszik, mint ha fővel alá s lábbal fel akarna járni. És miképen minden okos embertől bolond és gyalázatos nevet visel az asszony, mely urának parancsol: úgy az urának sincs nagyobb ellensége, mint rajta uralkodó felesége; mert minden böcsüllettől megfosztja ezzel urát; mivel, egész világ itéleti szerént, rász ember, a ki az Isten rendelését, a természet törvényét visszafordítván, nyakára hagyja ülni feleségét és annak engedi a parancsolást. Még az oktalan állatokban is a természet hozza, hogy a nöstények kisebbek, erőtlenebbek, gyengébbek, fegyvertelenek: mivel a szarvasok között a gímnek szarva nincsen, az erdei között sincs agyara az emének. Ezzel akarta ismertetni a természet, hogy gondviselője, oltalma, vezérlője a hím a nösténynek. (...)

Noha azért a férfinak eszében kell tartani, hogy Isten az asszonyt nem lábából, hanem oldala csontjából teremtette; és nem kell lába alá tapodni, mint szolgálóját, hanem mint társát böcsülleni: azt is meg kell gondolni, hogy az asszonynak teremtése böcsültesb volt; mert nem köz sárból¹⁰ és paradicsom kívül, mint Ádám, hanem a férfi csontjából, húsából és paradicsomban formáltatott. Annakokáért, a Sz. Péter mondása szerént, tisztelni és oltalmazni kell, mint gyengébb és gyarlóbb edényt; nem kell a férfinak vadon viselni magát hozzá.

(Házasságban élő asszonyok tanúsága)

Nincs oly nagy tűz, hogy magától el ne aludjék, ha fát nem raksz reá. Nincs oly erős ember, hogy meg ne szakaszkodjék, ha minden nap ennie nem adsz. A nyilat ha fellövöd, mihent feljebb nem mégyen, ottan alá fordul: és sebesebb alájötte, hogysen felmente. Mihent a kézjírúl leveted az ideget, ottan hátra görbül. Mihent a meleg vizet kiteszed a tűz mellől, mindjárt hívesedni kezd, és aprónként meghidegedik. Mihent a szép virágos kertet, vagy kövér szántóföldet elhagyod és nem szántod, kapárod: annyival bujábban pozsdulnak¹¹ benne a haszontalan bojtortjánok és utálatos gyomok, mennél kövérebb a föld. A ki szépíró volt, a ki deákul¹² ékesen szólott, a ki valamely kézi munkának mesterségét fő módon tudta:

⁶ Erkölcbsölcséleti és neveléstügyi munkáiról is híres görög író, történetíró (I. sz. közepe–120 körül)

⁷ beszédesek

⁸ kötözködésekkel

⁹ Bölcsességéről híres király az ókori Izraelben, bibliai könyv szerzőjeként is számon tartják

¹⁰ közönséges sárból

¹¹ teremnek, növekednek

¹² latinul

kitanul mindezekből, ha naponként nem gyakorolja. E szerint vagyon dolgunk a tekéletes életben: gyakorlás nélkül ízetlenek a jó erkölcsök; és aprónként a gonosz szokások fakadozási elnyomják és fojtják, a mi jó bennünk vagyon. A világi és lelki kincsek megtartása között nagy különbség vagyon. A ki nem öregbíti pénzét: azzal el nem hajigálja, és el nem veszti, noha hivalkodva ládájában tartja; de a lelki jóságot, azzal, hogy nem neveljük és öregbítjük, kisebbítjük, fogyatjuk és végre mindenestül elvesztjük.

(*A lelki jóságokban mindenkor nevedni kell embernek*)

Zrínyi Miklós

Szigeti veszedelem – részletek

Előszó

Dedicálom¹ ezt az munkámat

*magyar nemességnek,
adja Isten, hogy véremet
utolsó csöppig hasznossan
néki dedicálhassam*

AZ OLVASÓNAK

Homerus 100 esztendővel az trojai veszedelem után írta historiáját; énnékem is 100 esztendővel az után történt írnom Szigeti veszedelmet. Virgilius 10 esztendeig írta Aeneidost; énnékem penig egy esztendőben, sőt egy télben történt véghez vinnem munkámat. Eggyikhez is nem hasomlitom pennámat; de aval ő előttök kérkedhetem, hogy az én professiom avagy mesterségem nem az poesis, hanem nagyobb s jobb országunk szolgálatjára annál: az kit irtam, multságért irtam, semmi jutalmot nem várok érette. Önökik más gondjok nem volt, nékem ez legutolsó volt. Irtam, az mint tudtam, noha némely helyen jobban is tudtam volna, ha több munkámat nem szántam volna vesztegetni. Vagyon fogyatkozás verseimben, de vagyon mind az holdban, mind az napban, kit mi eclipsisnek hívunk. Ha azt mondják: *saepe et magnus dormitat Homerus*,² bizony szégyen nélkül szemlélhetem csorbáimat, igazsággal mondom, hogy soha meg nem corrigáltam³ munkámat, mert üdöm nem volt hozzá, hanem első szülése elmémnek. És ha ugyan corrigálnám is, ugy sem volna *in perfectione, quia nihil perfectum sub Sole, nam nec chorda sonum dat, quem vult manus et mens*.⁴ Fabulákkal kevertem az historiát; de ugy tanultam mind Homerustul, mind Virgiliustul, az ki azokat olvasta, megesmerheti eggyiket a másiktul. Török, horvát, deák szókat kevertem verseimben, mert szebbnek is gondoltam ugy, osztán szegény az magyar nyelv: az ki historiát ír, elhiszi szómat.

¹ ajánlom

² Olykor a jó Homérosz is szundikál (vagyis hibázik). (latin)

³ javítottam

⁴ Tökéletességben, mivel semmi sem tökéletes a Nap alatt, ugyanis nem a húr adja a hangot, amit a kéz és a lélek (ész, szellem) akar. (latin)

Zrini Miklós kezének tulajdonítottam szultán Szulimán⁵ halálát: horvát és olasz cronikából tanultam, az törökök magok is így beszélnek és vallják. Hogy Istvánfi⁶ és Sambucus⁷ másképpen írja, oka az, hogy nem úgy nézték az magános való dolgoknak keresését, mint az országos dolgoknak historia-folyását. Akarmint volt, ott veszett Szulimán császár, az bizonyos. Irtam szerelemről is, de csendessen; nem tagadhatom, hogy olykor az is nem bántott; osztán nem egyenetlen az szerelem vitézséggel, abbul az versbül tanultam:

*In galea Martis nidum fecére columbae,
Apparet Marti quam sit amica Venus.*⁸

Isten velünk.

Groff Zrini Miklós

Peroratio¹

Véghöz vittem immár nagyhirü munkámat,
Melyet irigy üdö, sem tűz el nem bonthat,
Sem az ég haragja, sem vas el nem ronthat,
Sem az nagy ellenség, irigység nem árthat.

És mikor az a' nap eljün, melly testemen
Csak uralkodhatik, fogyjon el éltemen
Hatalma: magamnak ugyan nagyobb részem
Hordoztatik széllal az magas egeken.

S honnan Scitiából kijött magyar vitéz,
Merre vitézségét látta világ nagy rész,
Azokrul helyekről minden szem reám néz,
Hirrel, böcsülettel, valamig világ lesz.

De hiremet nemcsak keresem pennámmal,
Hanem rettenetes bajvivó szablyámmal:
Míg élek, harcolok az ottoman² hóddal,
Vigan burittatom hazám hamujával.

⁵ I. Szulejmán (1494/95–1566) török szultán

⁶ Istvánffy Miklós (1538–1615) a latin humanista történetírás betetőzője, Bonfini nemzeti történetének folytatója

⁷ Zsámbéki János (1531–1584) európai hírű humanista latin neve, Sziget ostromáról írt műve Zrínyi forrásainak egyike

⁸ Mars sisakjában fészket raktak a galambok, / kitűnik ebből, mennyire szereti Marsot Venus. Idézet Petronius Arbitr (i. sz. I. század) római író művéből.

¹ zárszó

² oszmán-török

Első ének – részlet

1. Én, az ki azelőtt ifju elmével
Játszottam szerelemnek édes versével,
Küszködtem Viola¹ kegyetlenségével:
Mastan immár Mársnak hangasabb versével²
2. Fegyvert s vitézt éneklek, török hatalmát
Ki meg mertte várni, Szulimán haragját,
Ama nagy Szulimánnak hatalmas karját,
Az kinek Europa rettegte szablyáját.
3. Musa³! te, ki nem rothandó zöld laurusbul⁴
Viseled koszorudat, sem gyöngye ágbul,
Hanem fényes mennyei szent csillagokbul,
Van kötve koronád holdbol és szép napbul;
4. Te, ki szűz Anya vagy, és szülted Uradat,
Az ki örökkén volt, s imádod fiadat
Ugy, mint Istenedet és nagy monárchádat⁵:
Szentséges királyné! hívom irgalmadat.
5. Adj pennámnak erőt, úgy irhassak mint volt,
Arrol, ki fiad szent nevéért bátran holt
Megvetvén világot, kiben sok java volt,
Kiért él szent lelke, ha teste meg is holt.
6. Engedd meg, hogy neve, mely mast is köztünk él,
Büvüljön jó hire, valahól nap jár-kél,
Lássák pogány ebek: az ki Istentől fél,
Soha meg nem halhat, hanem örökkén él.
7. Az nagy mindenható az földre tekinte,
Egy szem fordulásbol világot megnézé,
De leginkább magyarokat eszben vette,
Nem járnak az úton, kit Fia rendelte.
8. Látá az magyarnak állhatatlanságát,
Megvetvén az Istent hogy imádna bálvánt;
Csak az, eresztené szájára az zablát,⁶
Csak az, engedné meg, tölthetné meg torkát;

¹ Zrínyi szerelmes verseinek címzettje, valószínűleg azonos későbbi feleségével, Draskovich Mária Eusebiával

² a hőskölteményhez illő zengőbb, erősebb hang (az eposzköltészet jelképe a trombita)

³ Zrínyi keresztény műzsája Szűz Mária

⁴ a laurus (latin) babér, Apollón szent fája, költészetjelkép

⁵ uralkodó; itt: Uradat

⁶ szabadjára engedné

9. Hogy ű szent nevének nincsen tiszteleti,
 Ártatlan Fia vérenek böcsületi,
 Jóságos cselekedetnek nincs keleti,
 Sem öreg embernek nincsen tiszteleti;
10. De sok feslett erkölcs és nehéz káromlás,
 Irigység, gyűlölség és hamis tanácslás,
 Fertelmes fajtalanág és rágalmazás,
 Lopás, ember-ölés és örök tobzódás.
11. Megindúlt ezekért méltán ű haragja,
 Azért Mihály archangyalt magához hívá,
 És kemény haragjában így parancsolá,
 Ű szentsége előtt archangyal áll vala:
12. „Nézd ama kemény nyaku és kevély sciták⁷
 Jó magyaroktól mely igen elfajzottak,
 Szép keresztyén hütöt lábok alá nyomtak,
 Gyönyörködnek külömb-külobb vallásoknak.
13. Maga te tekints meg körösztyn világot,
 Nem találsz azok közt, kivel tettem több jót:
 Kihoztam Scitiából⁸ mely nekik szük vólt,
 Az én szent lelkem is ű reájok szállott.
14. Scitiából, azt mondom, kihoztam űket,
 Miként Egyiptusbul az zsidó népeket,
 Hatalmas karommal verém nemzeteket,
 Mindenütt rontám, vesztém ellenségeket.
15. Téjjel-mézzel folyó szép Pannoniában,
 Megtelepitém űket Magyarországbán,
 És meg is áldám minden állapotjában,
 Meghallgatám, segitém minden dolgokban;
16. Sőt vitéz szüvel is megáldottam űket,
 Ugy hogy egy jó magyar tizet mást kergetett,
 Sohul nem találtak oly nagy ellenséget,
 Az ki, mint por szél előtt, el nem kerengett.
17. Szentséges lölkömet reájok szállattam,
 Az körösztyn hütre fiam által hoztam,
 Szent királyokkal is megajándékoztam,
 Békességet, tisztességet nekik adtam.

⁷ szkíták: ókori harcos, nomád nép; itt: ősmagyarok

⁸ a szkíták földje; itt: magyar őshaza

18. De ők ennyi jókért, ah, nehéz mondani!
Ah, háládatlanok, és merték elhadni,
Nem szégyenlik Isteneket elárulni,
Ellenemre minden gonoszban merülni.
19. Ah, bánom, ennyi jót hogy ü vélek töttem,
Nem-é viperákat keblemben neveltem?
De immár ideje velek esmertetnem:
Én vagyok ama nagy bosszuálló Isten.
20. Erejd azért, archangyal, szállj le pokolban,
Válassz egyet az haragos furiákban⁹,
És küldjed el aztot szultán Szulimánban,
Juttassa magyarokra való haragban.
21. Én penig töröknek adok oly hatalmat,
Hogy elrontja, veszti az roszt magyarokat,
Mindaddig töri iga kemény nyakokat,
Míg nem esmerik meg: elhadták urokat. (...)
22. Kiálnak én hozzám, s nem hallom meg üket,
Hanem fogom nevetni nehéz ügyöket;
Az ú panaszira nem hajtom fülemet,
Ü nyavalyájokra nem tészem szememet.
23. Ez mindaddig léssen, míg bosszút nem állok.
Harmad-negyed ízig büntetés lesz rajtok;
És ha idején eszben nem veszik magok,
Örök átkom, haragom léssen ü rajtok.
24. De ha hozzám térnek, megbánván bünöket,
Halálrol életre ismét hozom üket.
Jaj, török, néked, haragom vessejének!
Te vagy, de eltörlek, ha ezek megtérnek.”

⁹ könyörtelen bosszúistennők a latin mitológiában

Második ének – részlet

31. Szent Iván havának¹ tizedik napián
Konstantinápolybul megindúlt Szulimán,
Avval az sok haddal vizeket szárazsztván,
Nagy hegyeket bontván, városokat rontván.
32. Egy fekete szerecsen ló² volt alatta,
De képiró³ falra szebbet nem irhatna;
Nem vélnéd, hogy éri földet száraz lába,
Oly szépen egyeránt s halkal változtatja.
33. Véres nagy szemei ugyan kidültenek,
Száraz fejcskékén van helye üstöknek,
Az orra likjain lángos szellők mennek,
Szája tajtékot vér, mint vizi istennek.
34. Magassan költ nyakán fejét alá hajtja,
Szálos rövid serényét szél hajtogatja,
Széles mellyel elefántot hasomlitja,
Körmmel, száraz innal szarvast meghaladja.
35. Jámborúl csendeszen császár alatt jára,
De hogyha az ember fogdosni akará,
Mint az sebes sólyom, mikor kél szárnyára,
Vagy ha könnyü evét⁴ ugrik fárul fára.
36. Ül vala merevén nagy császár nyeregben,
Fejér vékony patyolat vagyon fejében,
Két csoport kócsagtoll alá áll széltében,
Szakálla merő ősz, halvány személyében.
37. Szép arany hazdia⁵ függ alá válláról,
Az dolmánya is szintén olyan kaftánból,⁶
Kemény misziri⁷ kard függ le oldaláról,
Mellyet szultán Musa⁸ nyert görög császártól.

¹ június

² arab ló

³ festő

⁴ mókus

⁵ hosszú, ujjatlan felsőruha

⁶ itt: kelme

⁷ egyiptomi

⁸ Musza török szultán, I. Bajazid fia

38. Szörnyü méltósággal kétfelé tekinget,
Könnyen esmerhetni, hogy nagy gondja lehet;
Ez viszen nagy szüvében lángot és fegyvert,
Ez keresztény világnak nagy veszedelmet.
39. Az sok sűrű kopja utánna s előtte
Sok földet rettenetességgel befödte;
Azt tudnád, hogy nagy erdő jár körülötte,
Jancsár⁹, mint az hangya, az földet ellepte.
40. Szántalan sok ágyu, az ki kűfált tör, ront,
Vonyatik utánna, kivel sereget bont;
Sok tarack pattantyu¹⁰, ki keresztény vért ont,
Golyóbis, puszkapor, mindenféle profont¹¹.
41. Minden ács-szerszámok, nagy erős kötelek,
Deszkák és vasmacsák, kikkül hidat vernek;
Tudós Ali Portu¹² parancsol ezeknek,
Ágyuknak, szekereknek, minden mesternek.
42. Sok szekszénás lovak¹³ ezek után jönnek,
Hosszu nyaku tevék és erős öszvérek,
Bialok¹⁴, számárok és ökörsekerék;
Hat elefánt is jön, kiken sok emberek.
43. Megyen császár előtt messzi két mérfölddel
Hozsa¹⁵ hatvanhárom, pénzt osztnak mind széllal
Minden nyomorultnak, hogy ezek Istennél
Szerezzenek szerencsét könyörgésekkel.
44. Igazat kell irnom, halljátok meg mastan,
Noha ellenségünk volt szultán Szulimán,
Csak aztot kivésem, hogy hiti volt pogán,
Soha nem volt ily ur törökök közt talán.
45. De talán nélkül is bátran azt mondhatom,
Pogányok közt soha nem volt ez földhátan
Illyen vitéz és bölcs, ki ennyi harcokon
Lett volna győződelmes, és sok országon.

⁹ jancsár, török gyalogos katona

¹⁰ zömök, kerek falbontó ágyú

¹¹ hadi ellátmány, élelem (latin)

¹² Szulejmán fő ágyú mestere, máshol Ali Kurt néven

¹³ teherhordó és igásló

¹⁴ bivaly

¹⁵ Hodzsa, török pap. Az alamiznaosztogatás a vonuló szultáni had rendes szokása volt.

46. Vitézség s okosság egyeránt volt benne,
Hadbéli szorgosság nagy szorult ü benne;
Ha kegyetlenség szüvében jelt nem tenne,
Talán keresztyén közt is legnagyobb lenne.
47. De fiát, Musztafát mikor megöleté,
Akkor felettébb magát megesmérteté,
Sőt maga nemzetivel meggyüölteté,
Roxa¹⁶ szerelméjért eztet cselekedé.
48. Szerencse úvéle nem játszott, mint mással:
Ha ijeszteni is akarta csapással,
Vagy had veszésével, vagy más kárvallással,
Mindenkor állandó volt okosságával;
49. Nem hajlott mint az ág, mint kőszikla állott
Tenger habjai közt, mert magában szállott,
Ha szerencse neki valami jót adott,
Nem bizta el magát, föl nem fuvalkodott.
50. Illyen úr s illyen had jüve országunkra,
S ily ártalmas fölyhő szálla le kárunkra,
Mely nemcsak magyarnak elég romlására
Lett volna; de elég világ rontására.

Második ének – részlet

64. Zrini egy hajnalban, az mint volt szokása,
Valamikor hajnalnak volt hasadása,
Az szent feszület előtt térden áll vala,
S így kezde könyörögni az ű szent szája:
65. „Végzetlen irgalmu szentséges Isten,
Az ki engem segítesz minden ügyemben,
Te vagy énnékem győzhetetlen fegyverem,
Paizsom, kűfalom, minden reménségem.

¹⁶ Roxán, azaz Hurrem, a kedvenc asszony uralkodott az idősödő Szulejmánon. Az ő rágalmai következtében a szultán eltávolodott trónörökös fiától, Musztafától, akit megöletett. Így a kedvenc asszony fia lett a trón örököse.

66. Hajts le füleidet az magas kék égből,
Halld könyörgésemet kegyelmességedből,
És ne csinálj törvént az én érdemből,¹
Hanem véghetetlen irgalmas szüvedből.
67. Nem-é én tetüled csináltattam földbül?
Nem nagy bünnel jöttem-é anyám méhébül?
De te irgalmaddal tisztultam meg ebbül,
S minden világi jómat vettem kezedbül.
68. Uraságot adtál, kivel én megérem,
S vitéz szüvel áldottál, s van böcsületem
Világ előtt; nem érhet az én érdemem
Annyit, mennyi sok jókat tetüled vettem.
69. Mert az én érdemem nálad annyit térszen,
Mennyi vizet kis fecske szájában veszen
Az megmérhetetlen tengermélység ellen,
Annyi én érdemem te kegyelmed ellen.
70. Mégis én nyomorult háládatlan vagyok,
Ujabb bünre mindennap sok okot adok.
Uram, költs fel, kérlek, én mikor szunnyadok,
Moss meg szent lelkeddel, mert rút, mocskos vagyok.
71. Atyáink vétkéről meg ne emlekezzél,
Sőt minden bünökrül, kérlek, feletközzél:
Mert tégedet nem holt, hanem ki mast is él,
Dicsér, és nevedről tisztességet beszél.
72. Uram, azt is látod, az pogány töröknek,
Miként vásik foga az hitetlen ebnek,
Hogy miként árthasson az keresztyéneknek,
Csak az az szándékok, miként törhessenek.
73. Ne engedd meg uram (noha érdemlenénk),
Hogy haragod miát földig törettetnénk,
Hogy az te szent nevedet ők megnevetnék,
Mitülünk, te hol vagy? kevélyen kérdeznék.
74. Mutasd meg önékik, hogy te vagy nagy Isten,
Hogy te kívülötte máshon Isten nincsen;
Ki megyen utánnad, nem jár setétségben,
Hanem viszi útad az örök örömben.

---

¹ Ne érdemem szerint ítélj meg!

75. Nem nekünk, nem nekünk, Uram tisztességet,
De szent nevednek adj örök böcsületet.
Minket azért áldj meg, hogy hijuk nevedet
Mi segítségünkre, és bizzunk tebenned.
76. Uram, te Felségedet arra is kérem:
Látod, immár az vénség majd elér engem,
Immár nem lesz oly erő az én testemben,
Hogy ellenségidet, mint előbb, törhessem:
77. Vedd hozzád lelkemet, mely téged alig vár,
Miként segíséget hadtol megszállott vár;
Vedd ki én testemből, mellyen vagyon nagy zár,
Ne sülessze bünöktül megnevelt víz-ár.
78. Így az Isten előtt Zrini esedezett;
Azért meghallgatá az ő könyörgését.
Háromszor láttatott Zrininek, feszület
Hogy hozzá le hajlott, felelvén ezeket:
79. „Im az te könyörgésedet meghallgattam,
Az te buzgó szüvedet mind általláttam,
Atyai kedvemben ügyedet fogadtam,
Ne félj, mert nem héában érted megholtam.
80. Örülj, én jó szolgám, mert jól kereskedtél,
Mert öt talentomodra még ötöt nyertél,
Világon magadnak koronát kötöttél,
Mellyel aranyassan Atyámhoz viszed fel.
81. Ottan az angyalok téged készen várnak,
Rendelt seregekben cherubinok² állnak,
Téged jobb kezére Atyámnak állatnak,
Veled együtt örökkén vigadni fognak.
82. Hozzám vészem immár az te szép lelkedet,
Magad is kívánod, s így jobbnak esmerted;
De hogy még fényesebb korona fejedet
Tisztelje, ím néked adok ily kegyelmet:
83. Martyromságot fogsz pogántul szenvedni,
Mert az én nevemért fogsz bátran meghalni.
Zrini, hallgasd meg most, mit fogok mondani,
Im te jövendőidet fogom számlálni.

² a kerub (héber) hat szárnnal ábrázolt angyal

84. Szulimán haddal jön az Magyarországra,
És legelőször is fog jünni váradra,
Lesni, mint éh farkas, fog te halálodra,
Hatalmát, erejét veszi Szigetvárra.
85. De ő nem fogja te romlásodat látni,
Mert vitéz kezeid miát fog meghalni,
Sok ezer töröknek kell ottan meghalni,
Akkor az te lelked fog hozzám szállani.
86. De az te fiad, György³, támasztja nemedet,
Felserkenti fénnel tündöklő nevedet,
Mint phoenix⁴ hamubul költi nemzetségét:
Ugy okossággal ez megtartja híredet.”

Ötödik ének – részletek

1. Egyfelől Szulimán van nagy készüllettel,
Másfelől horvát bán várja gondot visel,
Megtölt szorgos füle már császár hírével,
Hogy jön romlására minden erejével.
2. Áll rettenthetetlenül Zrini nagy gondokon,
Mint nagy tornyos küsziklák magas Késmárkon¹;
Heába küszködnek nagy szelek azokon,
Erejeket vesztik heában ostromon:
3. Ugy Zrinit nem ijesztheti gond, sem rettentés,
Ha Atlas² leromlik, ha az nagy ég leés;
Mert állhatatosra az félelem nem és,
Az ki igaz ügygel s jó szüvel fegyveres.
4. Hadnagyokat, vajdákat előhivata,
Az vitéz rendőr³ mind elöl állatá;
Mikor együtt lenni őket mind meglátá,
Ily szókkal hozzájok bölcs száját megnyitá:

³ a költő nagyapja

⁴ arábiai csodamadár, amely ötszáz évenként elégetve magát, önnön hamvaiból újjászületik

¹ a Magas Tatra egyik települése, de magasan fekvő helyet is jelent

² mitológiai titán, aki az eget tartja a vállán

³ (itt:) csapatkapitányok

5. „Nem véletlen dolgot szerencse ránk készít,
Nem teszi váratlanul ránk, az kit épít;
Kit nagy szüvel vártunk, vitézek, vagyon itt,
Had, fegyver előttünk, mellyel pogány készít.
6. Hatalmas török császár szultán Szulimán
Huzza ránk haragját, mint dühös oroszlán,
Minket elveszteni és rontani kíván,
Vagyon reménsége számtalan sok hadán.
(...)
24. Mindenfelől ránk néz az nagy keresztyénség,
Mi vitéz kezünkön van minden reménség,
Soha még mireánk nem jött rut szégyenség,
Azért rakva hirünkkel föld, tenger és ég.
25. Mostan megnevelnünk kell az mi hirünket,
Avagy tisztességgel végeznünk éltünket;
El nem rontja üdő cselekedetünket,
Valamig világ lesz, és lát ember eget.
26. Az is minékünk nagy tisztességünkre van,
Hogy maga ellenségünk szultán Szulimán,
Kit mi ha meggyőzünk, mint reménségünk van,
Világbiró császárt meggyőztük az harcban.
27. Harcolnunk peniglen nem akarmi okért
Kell, hanem keresztény szerelmes hazánkért,
Urunkért⁴, feleségünkért, gyermekinkért,
Magunk tisztességéért és életünkért.
28. Előbb halva lássa pogány eb testünket,
Hogysem elveszessük megszámlált kéncsünket,
Hogysem ő porázon hordozzon bennünket,
Szabadságunkkal együtt rontván hirünket.
(...)
34. Ez a hely s ez az vár légyen dicsőségünk,
Avagy madár gyomra mi koporsóhelyünk.
Mindenképpen emberek s vitézek legyünk,
Ugy marad meg örökkén az mi szép hirünk.

---

⁴ a király

35. Fejem fennáltáig lészek én veletek,
Esküszem seregek élő Istenének!
Kivánom, hogy ti is így cselekedjetek,
Éles szablyát kézben tartván esküdjetek.”
36. Vitéz Zrini szavával megbátorodtak,
Az egész szigetvári vitéz leventák⁵
Előtte megrendelt seregben állottak,
Mezételen fegyvert kezekben tartottak.
37. Mint mikor az fölszél⁶ Késmárkbul kiszakad,
Ama sűrű fenyős erdő közben akad,
Támaszt zugást nagyot, nem reked s nem lankad,
Hajol előtte lágy, és kemény ág szakad:
38. Illyen nagy zöndülés esék ő közikbe,
Mert fölforr az haragos vér mindenikbe,
Kivánja mindenik: ellenség vérébe
Hamar kezét fösthesse, és az szüvébe.

Tizenötödik ének – részletek

1. Bán végső óráját közelgetni látja,
Az egész seregét csoportba hivatja,
Azokat is, az kik mentek volt az harcra,
Kik közül Deli Vid ott maradt csak maga.
2. És így szól önékik: „Vitézek, látjátok,
Most mi állapotban velem együtt vagytok:
Nem csak kárt hoznak ránk törökök, tatárok,
De tűz, de vas, de minden elementumok.
3. Mindenképpen próbál az Isten bennünket,
Valamint az ötvös tűzben arany művet,
És mivelhogy látja a mi hűségünket,
Égben szép koronát nekünk készítettett.
4. Nem haragszik már ránk, mert itt büntetését
Megvette büneinkért, s igaz törvényét
Beteljesítette: most hűség érdemét
Az nagy menyben készíti, s oda visz minket.

⁵ levente, bajnok, vitéz

⁶ északi szél, felszél